

म्हज्या चित्ताची कुंबुलो

(दिसपत्यंतलें एक पान)

माधवी सरदेसाय

म्हज्या मेजार पेन दवरुपाची एक लाकडी कास आसा. तिचे भायले कुशीक पेन उबें दवरुपा खातीर एक बुराक आसा. चार-पांच दिसां फाटीं हे काशीचेर नदर गेली तेन्ना पळेलें, हो बुराक पुरवला. लायटीचे पीन होल्डर कसल्याश्या जिवांनी हाडून लायिल्ल्या धवश्या लिपणान पुरविल्ले आसतात, तसो. चंद्रलेखान म्हळें, 'आगो, काय बरो पॅन-स्टँड! वापर मगो तो... हाड तो हांगा, निवळ करून दितां. मागीर तातूंत पेन उबें दवर म्हणटकच जिवांची नदर ताचेर वचची ना...'

'नाका, आसूं... तातूंत त्या जिवाचीं तांतयां काय किडी आसतल्यो. तांचे 'जीव' जातकच लिपण फोडून ते भायर येतले...' हांवें म्हळें.

पयलींची एक याद जागी जाली. एक खेपे निवळकायेचो म्हजेर सांवार आयिल्लो आनी दाराच्या कोनशाक आशिल्लीं कुमानीचीं घरां हांवें फोडिल्लीं. तेन्ना तातूंतल्यान कितल्योश्यो पाचव्यो किडी सकल पडिल्ल्यो. सामको चुरचुरिल्लो जीव म्हजो तेन्ना.

केन्ना केन्ना म्हजे भितल्लो 'पितुबाब' (शणै गोंयबाबालो) असो तकली वयर काडटा आनी म्हाका प्रस्न पडटा, आमगेली मोनजातीं विशींची माया बारकेल्या जिवां म्हन्यांत पावतकच अशी कशी एकदम शेळता? निवळकाय म्हळ्यार कुमानीचीं घरां फोडप, कोळ्याचीं जाळीं काडप, मुयांचीं बिळां पुरोवप... अशें एक दीस हांवें प्रसादाक म्हळें तेन्ना तें म्हणूंक लागलें, 'कोण्णाक मारूं नाका तूं... आमगेरचे जल्ले बी काशींत घालून हांव तुमगेर धाडून दितां. पोस तूं तांकां...' पूण एक मात खरें, 'व्हडल्यां'चें दुःख आमकां दिसता. 'धाकल्यां'चें दिसना.

आमगेली भासूय अशीच पक्षपाती - व्हडल्या मोनजातींक भास मनीस-जातीच्या नामांक दिवचें तशी लिंग दिता - आजो:आजी, मामा:मामी, नुस्तेकार:नुस्तेकान्न, दोतोर:दोतोरीण, हे भाशेन, कोलो:कोली, वाग:वागीण, सुणो:कोलूक, बुकलो:माजर... पूण बारकेल्या जिवांक आमची भास खंयच्या तरी एका लिंगांत धुकलता. 'जल्लो' कोंकणींत फकत पुल्लिंगी. 'जल्ल्ती' ना. 'गोठण' फकत स्त्रीलिंगी. हांग पुल्लिंग ना. 'मूस' पुल्लिंगीच. कोंकणींत. मराठींत मात ही स्त्रीलिंगी 'भाशी'. 'किमस' फकत नपुंसकलिंगी...

दुसऱ्या दिसा कॅबिनाचें दार उकतें केलें तेन्ना पयलीं वचून पॅनाचो स्टँड पळेलो. पळेत जाल्यार लिपणाक मदीं वांटकुळोच एक बुराक आसा. 'गेलें आसतलें उडून जिवाचें पील (?)' मनांत म्हळें आनी टांचणी घेवन स्टँड निवळ करून आशिल्लो थंय मेजार दवरलो. खन्यांनीच, बुराकांत भितर कांय नाशिल्लें.

काल दनपरां जनेलाक फाट करून वाचूंक बशिल्लें. मेजार तो पॅनाचो स्टँड. नदर ताचे कुशीच्या बुराकाचेर वच जाल्यार बुराकांत भितर एका पाचव्या-श्या ब्लिस्टरा बशेन दिसपी जिवाचो 'गुड्डो भरला' आनी भोंवतणीं मातयेचें लिपण लावपाचें काम सुरू जालां. खंय गेलो काय हो लिपण लावपी जीव... म्हजी नदर ताका सोदूंक लागली. इतल्यान, फाटल्या जनेलांतल्यान कुमानी बशेन दिसपी

पूण काळश्या निळश्या चकचकपी रंगाचो आनी ल्हान आकाराचो तो जीव भितर सरलो आनी नीट त्या स्टँडार वचून बसलो. ताच्या तोंडांत मातयेची एक ल्हानशी गुळी आशिल्ली. कांय वेळ ताणें बुराक सोदिल्ले बशेन-शें केलें आनी तो मेळटकच तोंडांतली माती बुराकाच्या तोंडार वेवस्तीत बरी - पेटिल्ले बशेन - थापली. मिनटा-अर्द मिनटाचें काम. उपरांत परतोय तो जनेलांतल्यान भायर गेलो. धा-एक मिनटांनी आनीक एक गुळी घेवन परतलो. तीय तशीच थापली आनी

परतो भायर गेलो.

वाचपा वेलें म्हजें लक्ष उडलें.

जिवान अश्यो कितल्योश्यो पासयो मारल्यो. बुराक मना सारको पुरवतकूच जावंये, बऱ्या वेळान तो कसल्या तरी धवश्या पदार्थाची गुळी घेवन आयलो.

मातयेची वणत काडून जातकच आतां चुनो काय देवा!?... मनांत म्हळें.

हो 'चुनो' थापून जातकच जीव जो तोंड घेवन गेलो तो पंदरा-वीस मिनटां आयलोच ना. पयलीं दिसलें, जालें दिसता काम... अशें म्हणपाक आयलो. परतोय मातयेची गुळी घेवन. 'चुन्या'च्या थार ताणें परतीय मातयेची गुळी थापली. मागीर परतोय बरोड वेळ नाच जालो आनी, धवी गुळी घेवन परतलो. ती थापून जातकच उडून गेलो.

पयलीं फकत मातीच घेवन येतालो तेन्ना धा-एक मिनटां भितर येतालो. 'चुनो' घेवन येता तेन्नाच्यान वेळ लायता - एक गजाल समजली.

'चुनो' खंयच्यान हाडटा काय...?

आनी, ह्या जिवाचें नांव कितें?

दोन-अडेज वरां ताका वावुरतना पळेलो. 'ताका' काय 'तिका' काय...? लक्नुबाय दिसली त्या जिवाची.

निमाणें निमाणें, 'चुनो' थापतना तो तोंडांतल्यान बारीक 'गूंऽ गूंऽऽ' कसो आवाज काडटालो. हाचो अर्थ कितें काय? तसलो दुसरो जीव मुखार नासतना तो कोणा कडेन 'उलयतालो' काय?

सवाय पांच जावंक आयिल्लीं साडे पांचांक म्हजी बस सुट्टा... जालें काय ताचें काम, काय परतो येवपाचो आसा? मनांत त्या जिवाचो हुसको. हरशीं पावसाचे दीस नाशिल्ले जाल्यार जनेल उकतें घालून वतलें आशिल्लें...

निमाणें पांच विसांक जनेल दार घालून भायर सरलें.

आज सकाळीं येना फुडें पयलीं पॅन स्टँड वचून पळेलो. पळेत जाल्यार फुडलेंय काम केलां त्या जिवान. बुराकाच्या तोंडार कसल्या तरी दुसऱ्या जिवाची सुकी काश्ट कशी कूड चुन्यांत चिड्डून चेपून आड्याक कांटयो लावच्यो तशी लायल्या.

आतां, बुराक करून 'पील' केन्ना भायर येतलें काय...? म्हाका नवी उमळशीक.

आज क्लन्सर्सीतूय सांगली ही गजाल.

'कुमान्नी बशेन जीव... काळसो निळसो सुंदर रंग...' भुरग्यांक सांगतालें.

'चाबताय सुंदर...' जयेशान म्हळें.

'तुमी ताचें नांव जाणांत?' भुरग्यांक विचारलें.

'आमी ताका 'गांजील'च म्हणटात.' पिंटोन (साश्टीकारान) म्हळें.

'तुमी 'कुमान्' म्हणटात तिका आमी 'भटीण' म्हणटात', सवितान सांगलें. सविता काणकोणकान्न.

'भटीण कित्याक काय...?'

'ती तोंडान भटपट केल्ले बशेन शी आवाज काडटा म्हूण आसतलें...' सविताची जाप.

हरशीं भटपण करता भट आनी जीव 'भटीण'सो? मनांत प्रस्न...

'तकली बी खूब उसळटा तेन्ना कुमान्नीचीं घरां फोडून ते मातयेचो लेप काडटात खंय तकलेक' एकल्यान एक विध्वंसक गांवठी उपाय सांगलो...

'तुमी 'भिरमूट' म्हणटात ताका काणकोणांत आमी 'भिमोत्तर' म्हणटात... लोक-कथांनी 'भिमघोडो' उतर मेळटा...' कृपालीन म्हळें.

'सत्तरींत आमी 'भिरमूट' म्हणनात, 'भिमूट्टी' म्हणटात.

असल्या विशयांचेर उलोवंक भुरग्यांक खूब आवडटा. मनांतल्या मनांत हांवें थारायलें, कोंकणीचो थॅसॉरस तयार जाता तेन्ना जाता, आमच्या विभागाच्या विद्यार्थ्यांच्याच आधारेन 'जागां'त, मदीं मदीं जागो उरता थंय असल्यो उतरांच्यो बारीकसाणी दिवप...

'व्हडल्या पिसोव्याक तुमी 'पाखो' म्हणटात न्हय? आमी ताका 'कुंबुलो' म्हणटात...' कृपालीन म्हळें.

'आनी आमी 'कमरान'...'

बेगी बेगीन हांवें उतरां बरोवन दवरलीं.

म्हज्या चित्ताचो 'कुंबुलो' आतां जिवांच्या संवसारा वेलो उटून उतरांच्या संवसाराचेर बसूंक लागिल्लो...

